

02

Presentació

La digitalització i la difusió de documents audiovisuals de l'Arxiu Nacional

03

Notícies

Celebració de les Jornades europees del patrimoni 2024

Adjudicació del concurs de digitalització 2024-2025

Les xarxes socials al 2024

Jornada "Construint l'Administració pública digital d'Andorra"

Tallers de fonts històriques a batxillerat

Visita dels joves de la fundació Fent camí

Assistència al primer Congrés nacional d'Arxius, a Pamplona

Pràctiques universitàries d'un estudiant de la URV

7

On és?

Novetats bibliogràfiques

8

Sabíeu què...?

50è aniversari de la creació de l'Arxiu Nacional

9

Nous fons ingressats

Fons ingressats durant l'any 2024

A destacar

Dissabtes de lectura a l'Arxiu

10

Col·laboració

Josep Giribet Fiter

Presentació

La digitalització i la difusió de documents audiovisuals de l'Arxiu Nacional

Captura Andorra 1936

Els documents audiovisuals són un gran testimoni de la història més recent, reflecteixen els costums i la realitat de la vida de les persones dels segles XX i XXI. Aporten una valuosíssima informació per a la memòria històrica dels pobles, tenen una gran rellevància en l'estudi de les seves transformacions i cal preservar-los per a les generacions futures.

Generalment, aquests documents arriben a l'Arxiu continguts en suports analògics com pel·lícules de 35, 16 o 8 mm, o en format videocasset, com les cintes U-matic, Betacam o VHS. Aquests materials són altament sensibles a la descomposició química i a l'obsolescència tecnològica. Els canvis de temperatura i dels nivells d'humitat

poden provocar la degradació dels seus components, cosa que comporta pèrdua de color i nitidesa, en el millor dels casos, i la degradació total del document, en els pitjors casos. A més, cal tenir en compte que per poder accedir a aquests documents és necessari disposar d'un reproductor compatible i en bon estat, i, pel seu desús, és una eina cada vegada més difícil d'aconseguir i de fer-ne el manteniment.

Experts de tot el món coincideixen en l'extrema fragilitat d'aquests suports i en la necessitat d'adoptar mesures per preservar-los. En els darrers anys, l'Arxiu Nacional està incrementant els esforços per digitalitzar aquests tipus de documents, sistema que actualment considerem el més adequat per assegurar-ne la preservació i facilitar-ne la difusió.

Cada 27 d'octubre, des de fa vint anys, la Unesco promou la celebració del Dia mundial del patrimoni audiovisual amb l'objectiu de sensibilitzar sobre la importància d'aquests documents. I si els objectius principals de l'Arxiu Nacional són la recuperació, la preservació i la difusió del patrimoni documental del país, la millor manera que hem trobat enguany de celebrar aquest dia és la publicació en línia de 150 documents audiovisuals. L'Arxiu en línia ja compta amb 244 documents audiovisuals accessibles al públic, que sumen unes 70 hores en total.

Els documents publicats aquest any pertanyen als fons de titularitat pública següents: Arxiu del So Nacional, Patrimoni Cultural, Departament de Turisme i Arxiu Nacional d'Andorra. Les dates extremes dels documents són 1920-2002, però la majoria oscil·la entre els anys vuitanta i noranta.

Pel seu volum, el fons més notable és el de l'Arxiu del So Nacional amb 90 programes de Tele Fira i Tele Festa Major, però també s'hi poden trobar actes oficials, promoció turística, celebracions de diades, paisatges i nuclis urbans, excavacions arqueològiques i demostracions de salvament, entre

altres temàtiques. També cal destacar el document GA_ASN_02206 *Cursa de cotxes a Andorra*, el qual, tot i no disposar de la data exacta, se situa vora els anys 1920-1930 i és un dels documents audiovisuals més antics dels que conservem a l'Arxiu Nacional.

A banda dels documents de titularitat pública, també hem cregut interessant posar en línia una pel·lícula que mostra com era l'Andorra dels anys trenta: Andorra 1936, de la Col·lecció Miquel Sánchez (CMS) i de titularitat privada.

Notícies

Celebració de les Jornades europees del patrimoni 2024

Durant el mes de setembre vam celebrar les Jornades europees del patrimoni. Aquest any, el tema escollit pel Consell d'Europa ha estat "Rutes, xarxes i connexions", enteses com a elements vertebradors del desenvolupament històric, econòmic i social de les regions gràcies a la comunicació i l'intercanvi entre territoris.

L'Arxiu Nacional va contribuir a la celebració col·laborant en dos activitats:

- Concert *The rest is silence* ("La resta és silenci") a càrrec de Daniel Claret, Maria Florea i Lara Fernández, i visita a l'antic centre emissor de Ràdio Andorra.

Proposta musical en col·laboració amb l'ONCA, precedida d'una visita al centre emissor de l'antiga Ràdio Andorra, que va tenir lloc el dia 14 de setembre i a la qual van assistir unes 50 persones.

The rest is silence és una proposta en què la música conviu amb la paraula i el moviment, per reflexionar sobre un estat inherent a la condició humana: la solitud. Daniel Claret al violoncel, Maria Florea al violí i Lara Fernández a la viola van combinar música i textos dels segles XX i XXI amb l'*Ofrena musical* de J. S. Bach.

- Itinerari guiat *Refugi neutral, les xarxes d'evasió andorranes al segle XX de la Rabassa a Jubert*

La proposta va consistir en una caminada per conèixer quines van ser les dificultats que els refugiats de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939) i la Segona Guerra Mundial (1939-1945) van patir en passar per la frontera andorrana i quina va ser la implicació dels passadors.

L'itinerari va ser guiat per l'historiador i tècnic de l'Arxiu Nacional Pau Chica i va tenir lloc el dia 28 de setembre. Van assistir-hi unes 20 persones.

Adjudicació del concurs de digitalització 2024-2025

El pla de digitalització del 2024-2025 de l'Arxiu Nacional d'Andorra (ANA), una iniciativa clau per a la preservació i l'accés al patrimoni documental, ja està en funcionament des del mes d'octubre. El projecte compta amb una inversió global de 60.000 € i inclou la digitalització de documents textuais, fotografies i materials audiovisuals en diversos suports, com VHS, Betacam, pel·lícules Super 8 i altres formats històrics.

Detalls del projecte

El pla bianual està estructurat de la següent manera amb l'objectiu d'assolir un total de 152.290 objectes digitals:

- **2024:** 76.008 unitats (22.500 imatges de documents textuais, 40.000 fotografies, 13.000 imatges de microfilm i materials audiovisuals diversos).
- **2025:** 76.282 unitats (22.500 imatges de documents textuais, 40.000 fotografies, 13.000 imatges de microfilm i materials audiovisuals diversos).

Beneficis de la digitalització

La digitalització dels fons documentals és un pilar fonamental de les polítiques culturals impulsades pel Ministeri de Cultura, ja que:

1. Protegeix els originals físics de possibles deterioraments
2. Facilita l'accés dels ciutadans a documents històrics i enriqueix les possibilitats de recerca.
3. Incrementa la visibilitat dels fons a través d'Internet i xarxes socials.

Aquests projectes reafirmen el compromís dels arxius amb la democratització de la cultura i el coneixement. Com afirma la Declaració universal sobre els arxius de la UNESCO (2010), l'accés lliure als arxius enriqueix el coneixement

de la societat, promou la democràcia, protegeix els drets de la ciutadania i contribueix a la qualitat de vida.

Amb aquest pla estratègic, l'Arxiu Nacional compleix amb les seves

funcions de preservar, donar accés i difondre el patrimoni documental del nostre país, i es consolida com una institució clau en la gestió de la memòria històrica andorrana.

Les xarxes socials al 2024

Les xarxes socials de l'Arxiu Nacional han seguit la tendència dels últims anys i continuen creixent, tot i que de manera diferent.

A **X** hem guanyat un 2,20% de seguidors, **Facebook** un 6,57% i **Instagram** un 24%. Aquesta última és la que ha crescut més i on hem passat de 2.971 a 3.864 seguidors des de l'1 de gener al 31 de desembre, reflexe dels canvis en les preferències dels usuaris de les xarxes socials.

Tot i que el nombre de seguidors ha crescut, la qualitat de les interaccions és elevada, indicant que l'audiència està fidelitzada i actua com a promotora activa del contingut que compartim, ja siguin imatges de documents,

fotografies antigues o documents audiovisuals.

Hem reduït el número de publicacions però hem augmentat en número de seguidors i en reaccions dels mateixos.

L'anàlisi del contingut revela que les publicacions que més han captivat l'audiència estan vinculades a:

Memòria històrica i patrimoni cultural: publicacions relacionades amb esdeveniments històrics, tradicions locals i celebracions culturals han generat el major engagement. (p. e *Estiu de 1978 a l'Avinguda Meritxell*, *La Passa i el Ball Cerdà*)

Efemèrides i "Tal dia com avui": les publicacions que rememoren fets concrets,

com aniversaris d'esdeveniments o figures històriques, han estat molt compartides i comentades (p. e. *Dia mundial del turisme*, *Festa Major d'Andorra la Vella*)

Les publicacions a les xarxes fomenten la participació i el sentiment de pertinença entre la comunitat fent que els seguidors interactuïn com a les etiquetades amb les paraules "Identifica'm" (on es demana al públic reconèixer llocs o persones en fotografies antigues).

Aquest any 2025 continuarem difonent el nostres fons documentals a través de les nostres xarxes que encara tenim molt patrimoni arxivístic per compartir.

Jornada "Construint l'Administració pública digital d'Andorra"

El dia 3 d'octubre, l'empresa eCityclic, en col·laboració amb AGTIC i SEMIC -tres empreses que col·laboren amb el Govern d'Andorra i altres institucions públiques del país en la implantació de l'administració electrònica-, va oferir les jornades "Construint l'Administració pública digital d'Andorra": una nova era de digitalització per a l'Administració pública d'Andorra, innovant i col·laborant per aconseguir una Administració més eficaç i propera a la ciutadania.

Els organitzadors de la jornada van voler reconèixer la importància de la gestió documental a l'hora d'encarar projectes

d'administració electrònica i ens van convidar a participar en la taula rodona *Preguntes freqüents de l'administració electrònica a Andorra*. En aquesta taula Jordi Masias (AGTIC Andorra), David Vicente (Andorra Digital), Arnau Costa (Comú d'Andorra la Vella), Joaquim Mestres (eCityclic) i Lúcia Arbués (Àrea d'Arxius i Gestió de Documents del Govern d'Andorra) van debatre qüestions com l'estat de la implantació de l'expedient electrònic, l'avenç en el repte de la interoperabilitat entre administracions, la gestió de les dades i, en general, els reptes que suposa l'administració electrònica.

Tallers de fonts històriques a batxillerat

Un any més, d'octubre a desembre, els alumnes de l'Escola Andorrana de batxillerat han participat en els tallers pedagògics que organitza l'Arxiu Nacional en col·laboració amb l'Escola.

Els alumnes de primer curs van desplaçar-se fins a l'MW Museu de l'Electricitat de FEDA per treballar la història contemporània d'Andorra durant el segle XX, fent èmfasi en la construcció

de carreteres, FHASA i el turisme de masses.

L'Arxiu va seleccionar documents en diferents suports -textuals, fotogràfics, audiovisuals i cartogràfics- perquè els alumnes veiessin la diversitat de fonts que es poden trobar en un arxiu.

El taller pedagògic enfocat als alumnes de segon curs va tenir lloc a la Biblioteca Nacional i va tenir com a eix central la història de les ràdios andorranes. A través de la lectura i el contrast de diverses fonts històriques, es va proposar als estudiants elaborar un relat històric sobre la radiodifusió andorrana des de les diferents perspectives dels seus protagonistes. El taller va servir perquè els alumnes interpretessin les fonts proposades i veiessin clarament les seves diferències i la importància de contrastar-les abans de fer-ne un relat definitiu.

Visita dels joves de la fundació Fent camí

El 18 d'octubre passat vam tenir la visita de tretze joves de la fundació Fent Camí a l'Arxiu Nacional. Primer van rebre una breu explicació de la feina que fem i dels fons que custodiem i després van poder veure el taller de restauració i conèixer els tipus de suports tradicionals dels documents textuals (paper i pergami). La visita els va resultar profitosa i diferent i desitgem que aquests nois i noies, amb l'ajuda de les seves tutores de la fundació, trobin el seu camí en el món laboral.

Assistència al primer Congrés nacional d'Arxius, a Pamplona

Entre els dies 23 i 25 d'octubre va tenir lloc a Pamplona el primer Congrés nacional d'Arxius, organitzat per la Subdirecció General dels Arxius Estats d'Espanya, i no vam voler perdre l'ocasió d'assistir-hi.

El Congrés ens va permetre assistir a les conferències i tallers, en què es va parlar dels reptes de futur dels arxius històrics i de la gestió documental, i conèixer diferents projectes i experiències arxivístiques d'arreu d'Espanya i diferents possibilitats d'ús de les tecnologies emergents, com per exemple les tecnologies basades en la intel·ligència artificial, per millorar l'accessibilitat a la documentació i altres processos arxivístics.

D'altra banda, vam aprofitar per fer una trobada amb la subdirectora general d'Arxius Estats, Ana María López; Ricard Pérez, subdirector adjunt, i Miguel Ángel Bermejo, cap de Serveis de Cooperació de la mateixa subdirecció. La reunió va servir per parlar de la cooperació entre Espanya i Andorra en l'àmbit arxivístic i es van abordar projectes d'interès comú.

Pràctiques universitàries d'un estudiant de la URV

El 2 de desembre va començar la seva estada de pràctiques un estudiant andorrà que està fent el quart curs de la carrera d'història a la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona (URV). En total han estat 150 hores, fins a mitjans de gener, en les quals ha pogut conèixer de primera mà el funcionament intern de l'Arxiu Nacional.

Aquesta estada forma part del currículum universitari i ha consistit bàsicament a conèixer les tasques de descripció, classificació i inventari dels tècnics

arxivars i, al mateix temps, col·laborar amb ells en la seva feina diària. El Nil Medeiros ha aprofitat aquesta experiència per demanar assessorament i fer recerca històrica per al seu treball de final de grau. També ha donat suport a la secció de conservació i restauració ajudant en intervencions de documents originals que s'estaven treballant.

Des de l'Arxiu en fem una valoració molt positiva, ja que aquests intercanvis de coneixements amb estudiants del país que mostren interès per la nostra

història donen fe dels relleus generacionals i de l'interès per conèixer la memòria andorrana a través del patrimoni documental.

On és?

Solució: pàg. 11

Novetats bibliogràfiques

ALAZARD, PIERRE

D'un lustre à l'autre 1846-1946 cent ans d'immigration espagnole et andorrane au campnou un quarter populaire de Béziers. Béziers. Le chameau malin Éditions, 2019. 87p.

COMA, 2022:1 *International journal on archives ICA Roma Conference*. Paris, International Council on Archives 2024. 284 p.

Construccions Mariné. 25è Aniversari. Andorra. Construccions Mariné S.A. 1989

GASCÓN CHOPO, CARLES

De la Vall al Principat. L'evolució institucional d'Andorra, dels orígens al segle XVII. Andorra. Consell General, 2024. 155 p.

LACUEVA CANUT, LUDMILA

La desaparició de la verge de Meritxell. Ludmilla Lacueva Canut, edició Nadal 2024. 20 p.

LLIGALL 47. *Revista catalana d'arxivística 2024. Canvi climàtic i arxius sostenibles*. Barcelona, Associació de Professionals de l'Arxivística i la Gestió de documents de Catalunya, 2024. 193 p.

Olímpics andorrans 1952 - 2012

Comitè Olímpic Andorrà / El Periòdic d'Andorra. Andorra. 2012. 123 p.

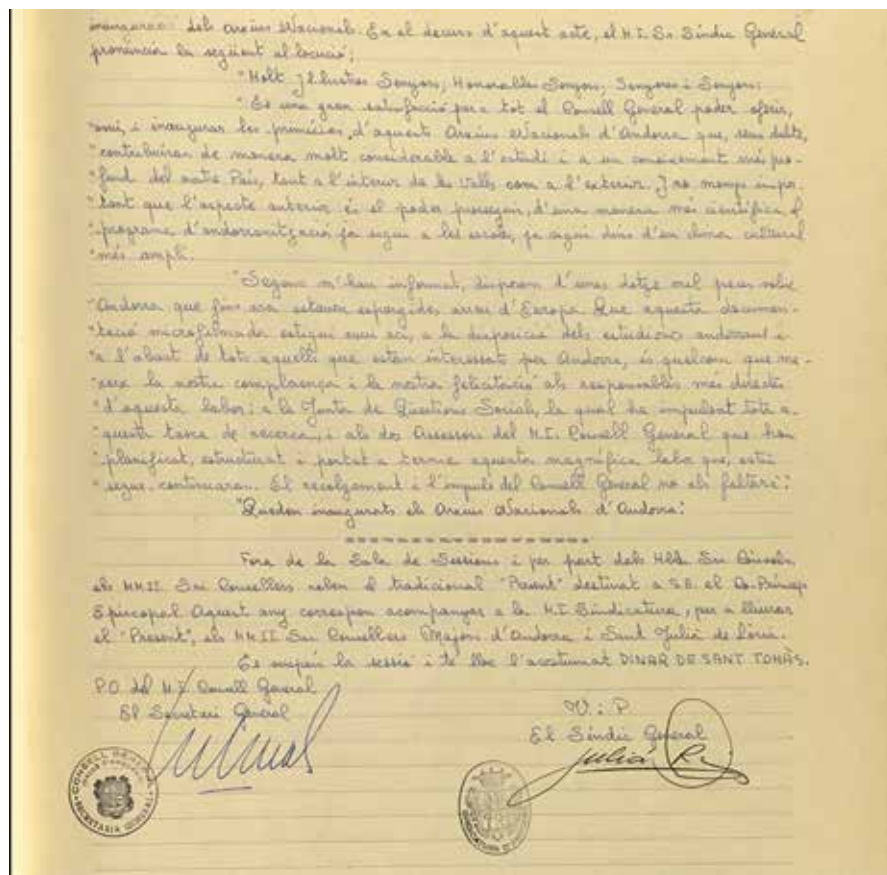
SOLÉ I SABATÉ, JOSEP MARIA

La Cerdanya republicana i antifranquista. Joan Solé Cristòfol

Col·lecció memòries 8, Memorial democràtic, Generalitat de Catalunya, 2024. 261 p.

Sabíeu què...?

50è aniversari de la creació de l'Arxiu Nacional

iniciatives, com la publicació de catàlegs i inventaris, activitats pedagògiques, exposicions en diferents mitjans, la promoció de la recerca històrica i la creació de la plataforma de difusió web Arxiu en línia, mitjançant la qual posem a disposició de totes les persones interessades els documents en suport digital. Avancem, doncs, cada any en la recuperació, l'inventari i la digitalització dels fons documentals per oferir més continguts als nostres usuaris i més continguts accessibles en línia.

Estigueu atents aquest any a les activitats que oferirem per celebrar aquest cinquantè aniversari de la creació de l'Arxiu Nacional i aprofiteu per donar un cop d'ull al nostre web, Arxiu en línia, i per seguir-nos a les xarxes socials!

Aquest any estem de celebració: es compleixen 50 anys de la creació de l'Arxiu Nacional. L'Arxiu va ser creat pel Consell General el 22 de desembre de 1975 amb el nom d'Arxius Nacionals d'Andorra i amb les funcions de recollir, conservar i difondre la documentació de les institucions i els organismes oficials i la documentació rellevant relacionada amb Andorra i la seva història, i, també, de donar suport tècnic a la resta d'arxius d'interès públic del país i vetllar per la conservació del patrimoni documental.

El mateix dia, el Consell General va aprovar el Reglament dels Arxius Nacionals d'Andorra, que determinava els càrrecs i les atribucions del personal de l'Arxiu, definia el règim de consulta dels documents i establia les normes del Servei Educatiu de l'Arxiu, que havia d'organitzar exposicions per familiaritzar els estudiants i el públic en general

amb els documents originals i iniciar-los en els mètodes i la consulta dels instruments de descripció.

La primera gran tasca de l'Arxiu com a institució va ser la cerca i la recuperació del patrimoni documental, és a dir, dels fons documentals d'institucions públiques i privades i d'arxius familiars i patrimonials. Aquesta cerca i recuperació es va fer extensiva a la documentació que fa referència a Andorra conservada en arxius estrangers, principalment d'Espanya i de França. La recuperació es va fer mitjançant còpies en suport microfilm.

Paral·lelament a les tasques de recuperació i tractament, des de la creació de l'Arxiu Nacional s'han portat a terme tasques de difusió del patrimoni documental a partir de diverses

Nous fons ingressats

Fons ingressats durant l'any 2024

Durant aquest any 2024 han ingressat a l'Arxiu els fons següents:

- **Fons CN:** de la Cambra de Notaris ens van arribar via transferència els manual notarians de Josep Picart Vilanova corresponents als anys 1922 i 1923. Amb aquest increment el fons de la Cambra de Notaris ja compta amb 58 protocols.
- **Fons AQO:** el fons documental de l'Arxiu del Quart d'Ordino (documentació administrativa relativa a finances, béns, límits, ramaderia i pastures, serveis públics...) ha ingressat a l'Arxiu per fer-ne el tractament arxivístic i la seva digitalització.
- **Fons AQS:** el fons documental del Quart de Sispony va ingressar un total de 806 documents (llibres, pergamins i documents en paper) per al seu tractament arxivístic.
- **Fons ACMA:** la Sra. Lourdes Mas ha incrementat el seu fons de Casa Martí amb 15 documents en paper i 3 llibres impresos.
- **Fons SNN:** la família del Sr. Salvador Navarro Nieto va dipositar el seu fons audiovisual compost per 48 diapositives i 3 pel·lícules Super 8 amb enregistraments de caire familiar (1960-1970).
- **Fons del Ministeri d'Educació (GA_MEJ):** s'han transferit vuit documents digitals corresponents a les gravacions de la Universitat d'Estiu i de Tardor dels anys 2023 i 2024. Els documents han estat tractats i ja estan disponibles per a consulta digital.
- **Fons FPP:** el Sr. Marc Pantebre Palmitjavila va ingressar un àlbum de fotografies de la seva col·lecció per digitalitzar-les i incorporar-les al seu fons.
- **Col·lecció CJC:** la col·lecció del Sr. Jordi Casamajor està composta de 1.769 postals datades entre el segle XIX i el XX.

A destacar

Dissabtes de lectura a l'Arxiu

Durant la Setmana internacional dels arxius del 2024, l'Arxiu va organitzar el taller de lectura de documents antics. L'activitat tenia com a objectiu oferir les primeres pautes per a la lectura de documents produïts a la Vall entre els segles XI i XII. La metodologia del taller va combinar l'explicació d'uns conceptes bàsics de paleografia amb uns exemples pràctics, que van motivar la participació dels assistents.

Una vegada finalitzada l'activitat i valorant l'interès mostrat pels participants, va sorgir la idea d'organitzar els Dissabtes de lectura a l'Arxiu.

El 5 d'octubre i el 23 de novembre passats al matí va començar aquesta experiència formativa i alhora social. L'activitat, que es repetirà periòdicament, està destinada a apropar la història d'Andorra a la ciutadania a través del coneixement i la lectura dels documents. S'ha de dir que ha tingut una rebuda molt bona per part dels nostres usuaris, de manera que cada dissabte s'ha omplert l'aforament, que era de deu persones. Això ens encoratja per donar-hi continuïtat el 2025. Els assistents interactuen entre ells compartint i aprenent història i paleografia mitjançant els documents que llegeixen entre tots, amb el guiatge de Climent Miró.

En les dos jornades celebrades han conegut documents notariais del segle XIX. En concret, en la primera hem llegit testaments i capítols matrimonials, conservats en aprísia, protocol i còpia, procedents del fons de la casa Rossell d'Ordino. En la segona jornada hem tractat inventaris de béns mobles de diferent procedència i estatus social. Aquests darrers documents han permès copsar molts aspectes de la vida quotidiana dels nostres avantpassats. Així hem après el nom i el significat de

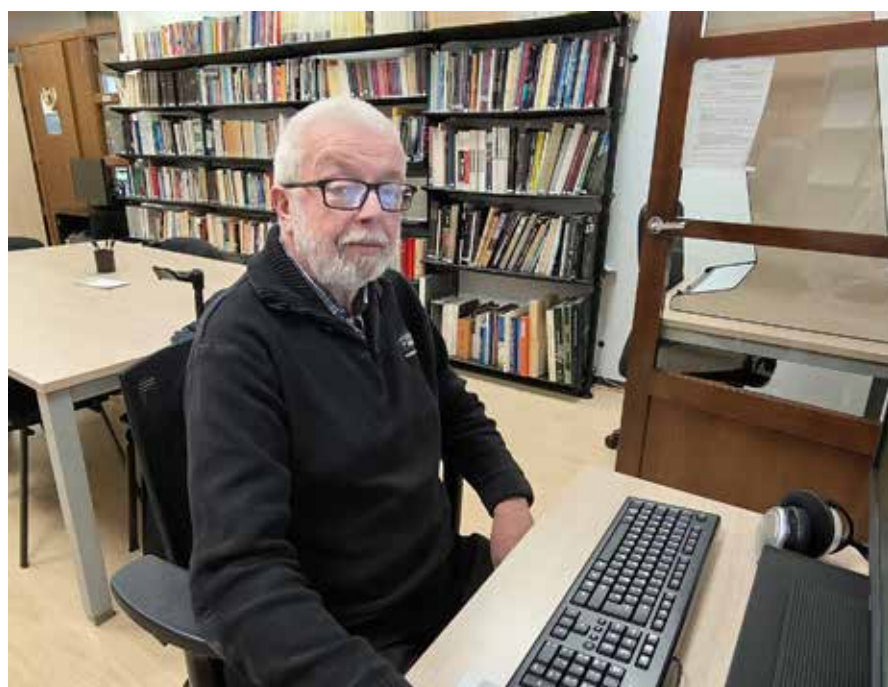
molts estris i atuells que integraven les llars i que desconeixem a causa del seu desús en l'actualitat.

L'objectiu d'aquests dissabtes és habitar el públic a la lectura de documents d'arxiu que tenen diferents tipus de lletra en funció de qui els escrivia, independentment de l'època. També es vol facilitar el coneixement de les abreviatures i les fórmules que acompanyen els documents.

Esperem que les properes trobades, en què llegirem documents més antics, continuem tenint aquest bon ritme de participants interessats a descobrir les nostres arrels a través dels documents que es troben als arxius.

Col·laboracions

Josep Giribet Fiter

del Principat d'Andorra.

Des del primer moment que vaig anar a l'Arxiu, les persones que hi treballen, les actuals i altres que ja estan jubilades, em van ajudar a trobar tota la informació.

He consultat tota la documentació de l'Arxiu del Consell General (llibres d'actes, llibres de comissions, documentació general i comptabilitat, etc.), arxius comunals i alguna documentació que han rebut d'arxius francesos.

Aquesta consulta m'ha permès obtenir informació que treu a la llum els primers moments de la història de la Policia, les seves missions i alguns malentesos entre el Consell i els responsables del Cos. Així mateix, m'ha permès obtenir tots els vehicles de la història i els fets rellevants que s'han anat produint.

L'Arxiu Nacional disposa de molts documents, però per a la meua investigació, com per a la de molts investigadors que he conegut des que hi vaig, gairebé cada dia, encara no han pogut obtenir la totalitat dels documents d'altres arxius estrangers, com són els que hi ha a Nantes, d'ençà que van tancar el 1993

L'any 2005, i amb motiu dels 75 anys de creació del Servei de Policia d'Andorra, o més ben dit del Servei d'Ordre, el director d'aquell moment em va demanar d'anar a l'Arxiu Nacional per poder obtenir informació de la creació del Cos, ja que estava preparant un llibre.

Vaig anar diverses vegades a l'Arxiu i vaig trobar informació, però per motius de salut no vaig poder continuar aquesta tasca i vaig haver-me de jubilar del Cos.

Malauradament, el llibre, per diferents motius, no fou publicat mai.

Deu fer uns dos anys vaig pensar que seria una bona idea de retornar a l'Arxiu Nacional, ja que s'atansa el centenari de la creació del Cos, que fou l'any 1931, per obtenir tota la informació possible amb la finalitat de poder concloure aquesta investigació amb un llibre que ens donés la història del Servei de Policia o Servei d'Ordre, primer cos uniformat

la Vegueria francesa i als Arxius de la Delegació Permanent a Perpinyà, i de FHASA, empresa important.

FHASA va pagar els uniformes, les armes i el salari als primers policies. Segurament, la informació que puguin tenir pot portar llum a moltes foscos. M'han informat que treballen per poder obtenir el màxim d'informació sobre Andorra de diferents arxius (episcopal, francesos, espanyols i particulars).

Espero que aquesta sigui una realitat ben aviat, que agrairem tots els investigadors que busquem fer llum a la història d'Andorra en tots els seus aspectes.

Solució de l'apartat "On és?"

La Rotonda, primers preparatius per a la construcció del pont de la Rontonda, realitzat per FHASA

FPP_0125

Col.lecció Marc Pantebre

Autor: desconegut